

quira en JMarc i en Ll. d'Aversó (336.6, un dels rims de *tosquira* que hem vist a dalt);⁶ «volen fer obres virtuoses, per ço que no sien semblants a aquells que han en *esquira* e malvolença», en el *Boeci* de Ginebreda (209), de fi del S. XIV; «sí no matar / o sí salvar / lo marit volen, / també ·l se colen / negligentment --- / Quan marit jau, / dien —Levau, / sus, què haveu? / No us jahilleu, / car lo lit tira—. Ab gran *esquira*, / sí molt se plany: / —Sus! en mal guany! / Si us sou cansat, / desnaturat! / no ·m sé ab qui, / pus no ab mi: / bé us ne guardau!» (indirecta, perquè no s'«esgota» amb ella, tal com ella desitjaria: ell està cansat, nerviós i de mala jeia, aquellà nit, i sí ell es plany gaire perquè el despertí, ella li replica amb gran malvolença), JRoig (*Spill*, 8136).

En la nostra llengua moderna aquesta paraula s'ha concretat en la frase *pendre de cap d'esquila*, en la qual la solidaritat amb el verb *esquilar* és manifesta tant per la *-l-* com per la combinació *pendre de* (o *per cap d'esquila*): com si volgués dir cap de bestiar, sempre turmentat pels esquiladors, per treure'n més i més llana; el *DAG* cita la variant *tenir cap d'esquila* en un escrit (vigatà?) de 1882; però el punt de partida ha de ser el mot medieval *esquira* 'malvolença', com ho comprova el pseudo-Boades en el S. XVII, on encara no hi ha *cap* però sí que ja sembla tractar-se de la frase proverbial *pendre d'esquira* amb *pendre*: «ella va fer que ·l Rey son marit los prengué d'*esquira*, e hagués mal cor devés aquells».

Quant a etimologia, no se n'ha dit res de seriós.⁷ D'altra banda és poc probable que es relacioni amb el tipus SKĪRAN, que acabem d'alludir, del francès i provençal, més que més no havent-hi hagut mai aquest verb en català; i que ho sigui del nostre tipus SKĪRAN/*esquilar*, encara és més inversemblant des del punt de vista semàntic, vist que el sentit dels testimonis medievals d'*esquira* està tan allunyat del d'aquest verb. Em sembla practicable un altre camí, sobretot atesa la forma en què el mot figura en un dels passatges de la *Questa* de Reixac. «Ay tant com l'altra poch, la gar-<r>ağà <'li féu la guerra'>, e fera <'i faria'> si pot, ay tant con viva, per la gran *ascuyra* que li porta» traduint *envie* 'enveja, ràbia' de l'original francès (130.10). Sembla deduir-se'n que llavors es pronunciava *askúira*, i no s'hi oposa el fet que en altres dos passatges de la mateixa obra aparegui escrit amb *qui*, perquè també aquesta grafia es pot llegir com a *kúí*, o almenys *kúí*: «sí portà Caým *asquira* an son cor» (161.11), i «una nyut --- sí ac una *asquira* entra los set fras ab lo duch, per huna sua fi<l> la qua·ls set frases volian avèr per forsa; tant s'«s»devènch qua éls au<s>siéran lo duch e son fi<l> i retengueren sa fila per quà la bata<l>le era», 38.14 (traduint *uns estrijs* de l'original < *estrijs*).

En un ms. de Vic, S. XIII, hi ha una forma *esquir* (*DAG*), però amb el significat 'pell que perd la serp cada any': «qui pren d'una gran serp l'*esquir*, ço és, la pell que perd cada any ---», i és evident que això ha de ser un derivat d'EXCORIARE 'llevar el cuiro, la pell' (verb també representat en català per *escuirat* 'dit d'un

bou o vaca que té la pell ben baldera i desagafada de la carn, símptoma de bona salut', que Amades recollí a Rupit i Ripoll (*BDC* XIX, 136). Sigui que en el ms. vigatà del S. XIII hàgim d'entendre *esquir* com a *askúir* o *askúir* o ja *askír*, tot això ens dóna base suficient per a admetre que en la *Questa* el mot provingués també d'*escúira*, i que d'ací es passés, per via fonètica, a *askúira* > *askíra*; car és sabut que hi ha hagut casos del canvi de *úí* en *wi* en català (val. *uit*, *bui* pronunciats així, etc.), i que quan això va darrere consonant, i especialment una velar, s'ha pogut després reduir *gií* a *gi* i *kúí* a *ki*: SKURIOLOS > *esquirol* (passant per *eskúiról*), *nyut* > *nit* (justament ja hem vist encara *nyut* en un dels citats passatges de la *Questa*), GYPSUM > GUPSU > *guis* > *gis* ('guix'), VALLEM GREGORIAM > *Vall-gorgúira* > *-gorgíra* avui dissimilat en *Vallgorguina*.

No em sembla pas inconcebible, que l'ètimon del nostre *esquira* 'malvolença' fos, doncs, SCORTA 'cagaferro, deixia', amb un sentit com 'odi envellit', cf. *rancor/rancidus* > *ranci*, cast. *resabios*, *enrònia* al costat de *rònec*. També es podria pensar en algun derivat d'OBSCURUS (cat. ant. *escur*, potser comparatiu OBSCURIOR?), i encara més en oc. ant. *escpire* variant d'*escpzer* v. tr. «irriter, fâcher» (derivat de *coire/cozer* 'coure', cf. cast. *escozor* 'coïssor'). Però potser el cas de l'*escuir* de la serp ens ha de fer preferir, com el més probable, que d'una idea com 'escorxament' (EXCORIARE) es vagi passar a 'encarnissament' i 'malvolença'.

Els dos passatges del mot en el S. XIII són «Si passen per la terra del Comte de Foix, que-n'estie a *esquira* B. de Vilamur, e que·ls peceig totz», doc. de l'Alta Ribagorça c. 1251 (PPujol, *Docs. Vg. Urg.*, 16.34). Potser ací des d'encarnissar-se s'hauria passat a 'atac sangonent, parant una emboscada'. En l'altre, molt breu, fragmentari, i tot ell bastant obscur, el mot és d'interpretació encara més incerta:⁸ «tramet a vós ag<u>es<t>z dos preveires, si a vós plau que·ls ordene<t>z *eschira*», doc. de la S. d'Urg. d'entre 1257 i 1269. Ací potser seria 'tonsura', 'sagrament de l'ordenació religiosa marcat per la tonsuració del prevere'; llavors aquest no fóra el mot per a 'malvolença', provinent d'EXCORIARE, sinó un postverbal d'*esquirar* en el sentit de 'tonsurar'. Que vagi haver-hi barreges entre aquests dos homònims i ja des d'abans del segle XIII, resulta, això atès, encara més probable; i potser no es podria descartar, doncs, del tot (sobretot si fos autèntica la variant vocàlica *eskerâr* que Kuhn diu haver sentit a la Sierra de Guara), tot i admetent que és una idea ben incerta, que aquestes barreges encara poguessin influir en la diferència entre la vocal d'*esquirar/esquilar* i la de SKERAN.

Modernament s'ha produït en alguns llocs un encreuament entre l'antic *esquira* i el vulgar *tírria* cast.-cat.: un home de grans coneixements i de llenguatge conservador com ho era Ferran de Sagarra, va escriure una vegada: «Aquell Consell <de Castella>, enemic --- dels catalans: n'hi ha prou i de sobres amb examinar les actes del Consell, per a comprendre l'*esquírria* que sentia contra els catalans»,⁹ i un dels in-